

IEDEREEN WIL CONTACT

NIEUWE GEBARENTAAL ONTSTAAT IN NICARAGUA

TOT ONZE GROTE VREUGDE IS EEN NIEUW WONDERTJE GEBOREN. WE NOEMEN HAAR:

Nicaraguaanse Gebarentaal

ZE HEEFT AL DUIZENDEN WOORDEN EN EEN ECHTE GRAMMATIC. SPREKERS EN TAAL MAKEN HET UITSTEKEND.

Het is zeldzaam, maar soms maken we het mee: de geboorte van een taal. In de jaren tachtig gebeurde het in Nicaragua. Taalwetenschappers waren er als de kippen bij om dat proces te bestuderen. Want hoe ontstaat een taal? En wanneer spreek je eigenlijk van een nieuwe taal?

EEN NIEUWE SCHOOL, EEN NIEUWE TAAL

In het Nicaragua van de jaren zeventig rustte er een groot taboe op doofheid. Dove kinderen leefden geïsoleerd; ze gingen niet naar school, en kenden dus maar weinig mensen. De gesproken taal van de mensen uit hun omgeving konden ze niet begrijpen, maar ze wilden natuurlijk wel contact maken. Wat doe je dan? Dan ga je gebaren. Dat doen dove kinderen van over de hele wereld. Nicaraguaanse ouders, broertjes en zusjes pikten die gebaren op, en gingen ze ook gebruiken. Zo ontstond er in gezinnen een kleine familiewoordschat, die we 'thuisgebaren' noemen.

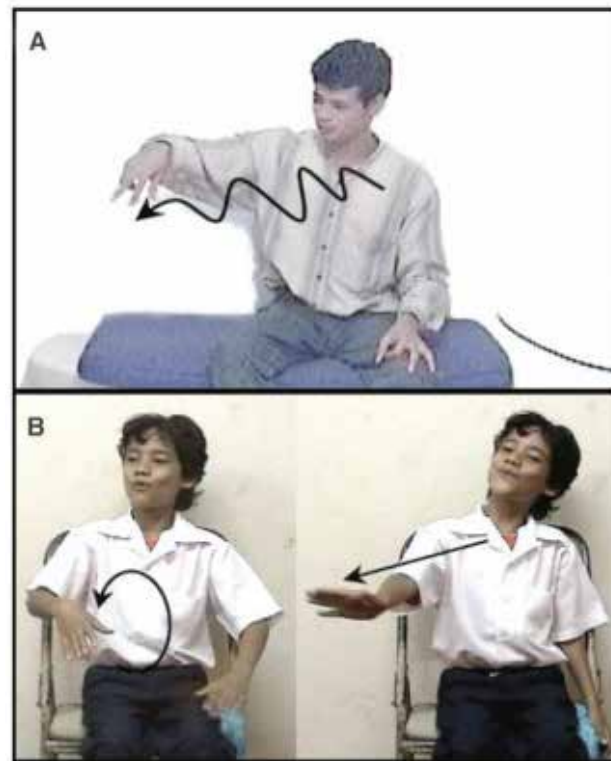
Die thuisgebaren gingen een belangrijke rol spelen toen in 1977 in de Nicaraguaanse hoofdstad Managua een schoolje voor dove en slechthorende kinderen werd opgericht. De leerlingen kregen er onderwijs in gesproken Spaans. Dat was de officiële taal van het land, dus de onderwijzers dachten dat de kinderen daar het meest aan zouden hebben. Maar op het schoolplein en in de schoolbus gebeurde iets bijzonders: de kinderen begonnen hun thuisgebaren tegen elkaar te gebruiken. Ze speelden met elkaar, waardoor er nieuwe gebaren bijkwamen, plus een echte grammatica. Binnen een paar jaar was de nieuwe gebarentaal een feit.

VAN PIDGIN NAAR MOEDERTAAL

De thuisgebaren van de eerste leerlingen waren nog geen echte taal,

maar een zogenaamde 'pidgin': een verzameling woorden waarmee je korte, structuurloze zinnestukjes kunt maken. Er bestaan wel meer pidgins, bijvoorbeeld op de markt van Kjachta, op de grens van Rusland en Mongolië. Marktkooplui verhandelen er bont, leer en porselein, en daarbij gebruiken ze een combinatie van Russische en Chinese woorden. Hun 'taal' heeft geen grammatica, maar alleen maar woorden, die bovendien alleen over marktgerelateerde zaken gaan. Buiten de markt kun je zo'n pidgin dus niet gebruiken om te communiceren. Voor de thuisgebaren van de Nicaraguaanse kinderen gold hetzelfde: het waren losse gebaren, waarmee de kinderen het met hun familie over huiselijke zaken konden hebben, maar niet meer dan dat.

De thuisgebaren van de eerste leerlingen waren bovendien nog een rechtstreekse uitbeelding van de werkelijkheid, een soort toneelstukje. Het gebaar voor 'van de heuvel af rollen' was bijvoorbeeld een draaiende beweging naar beneden, zoals in figuur XA. Later braken leerlingen dit gebaar op in twee eenheden: eentje voor de beweging 'rollen', en eentje voor de richting 'naar beneden' (zie figuur XB). De betekenis van die gebaren was daarmee abstracter geworden. Voortaan kon je 'naar beneden' ook gebruiken als je de trap af liep, of als er regen naar beneden viel. Die abstractie is een kenmerk van woorden in menselijke talen.

Het Nicaraguaanse schoolpidgin kreeg dus steeds meer taalkenmerken, maar één aspect ontbrak aanvankelijk nog. Taalkundigen spreken pas van een echte taal wanneer die door kinderen van kleins af aan als moedertaal wordt geleerd. Inmiddels zijn er op de school in Nicaragua drie generaties leerlingen geweest, die hun taal aan elkaar hebben doorgegeven. De tweede en derde generatie kwamen al zo jong op de school, dat de gebarentaal hun moedertaal is. Daarmee is de geboorte van Nicaraguaanse Gebarentaal dus taalkundig officieel.

KINDERSPEL?

Normaliter zijn het volwassenen die baby's maken, maar bij talen is het anders: juist de kinderen maken de taal. Een taalkundige opleiding of jarenlange ervaring hoeft je niet te hebben om een taal te ontwikkelen. Het enige wat je nodig hebt, is een onweerstaanbare drang naar ware communicatie. [SL]

UNIVERSELE GEBARENTAAL?

Mensen denken weleens dat er een universele gebarentaal is: een hond ziet er in alle landen hetzelfde uit, dus als je daar een gebaar voor bedenkt, kan dat toch overal hetzelfde zijn? Maar zo ligt het niet. Gebaren(talen) worden niet bedacht, maar ontstaan vanzelf, op plekken waar doven en slechthorenden bij elkaar komen. Omdat niet alle doven van de wereld contact met elkaar hebben, hebben ze ook niet allemaal dezelfde gebaren. Ook in Nederland is een gebarentaal ontstaan – met verschillende dialecten, want aan elk van de vijf dovenscholen worden net iets andere gebaren gebruikt. De Nederlandse Gebarentaal (NGT) is niet als officiële taal erkend, maar is de moedertaal van, naar schatting, 7500 mensen.